

Slijede stranice na kojima sestra Marija pokušava analizirati odnos starog i novog u Crkvi i pravilno zaključuje da nikada ne smijemo »srušiti temelje 'starog doma', već na njima podizati novu zgradu — novi grad; upaliti nova svjetla — za daljine...« (str. 46). Doista, sporazum je samo moguć na temelju uzajamnog poštivanja trajnih vrednota koje ne mogu biti dovedene u pitanje i ne mogu biti predmetom kompromisa. Ali nikako se ne možemo složiti s ocjenom i kritikom koju sestra Marija upućuje »nekima od današnjih 'teologa', koji su 'sinuli' na obzorju Crkve« (str. 59—92) i kojima autorica predbacuje propagandu »udaljivanja od Boga« nazivajući ih provokatorima, demonstratorima, deformatorima i radikalno-globalnim kontestatorima. Da li Bonhoeffer, Paul Tillich, Robinson, Bultmann, Barth i drugi doista zabacuju metafiziku i transcendentálnu stvarnost? Na drugom mjestu (str. 37) riječi pohvale upućene su imenima koja o vjeri nemaju niti pozitivne, a niti humane poglede. Takve paušalne ocjene o vrlo važnim stvarima kvare, na žalost, opći dojam ove vrijedne zbirke eseja.

U drugom dijelu sestra Marija raspravlja o obnovi svijeta i Crkve, a koja se sastoji u tome da ovom desakraliziranom i sekulariziranom svijetu vratimo Boga. Zabluda je svih osporavatelja da u želji da obnove ono sekundarno, ruše bitno, ruše karizmatičnu Crkvu, a to je njezina bit koja se sastoji u ljubavi i svetosti. Crkva se kao karizma obnavlja: vršenjem volje Božje, ljubavlju, svetošću, patnjom i putem evanđeoskih savjeta. Želimo li obnoviti horizontalu, moramo produbiti vertikalnu! Kontemplacija ne isključuje već rađa akciju. Što je intenzivnija kontemplacija, to je i akcija. Budući da je sadržaj i bit života Crkve ljubav, sestra Marija predlaže i druga sredstva duhovne obnove među kojima je najvažnija Euharistija, sakrament ljubavi, Gospa djeliteljica svih milosti i tišina i samoća nutarnjeg života, jer Gospodin dolazi u šaptu laganaog i blagog lahora, a ne u vihoru i oluji. Za susret s Bogom potreban je mir svih duševnih moći i isključenje buke i nemira osjetila. Ne smijemo zaboraviti ni knjigu utjehe, Sveto Pismo, u kojoj nam se je očitovala ljubav Božja. Molitva, adora-

cija i kontemplacija od bitne su važnosti za duhovnu obnovu. Jedno vrlo lijepo poglavlje posvećeno je razmatranju o prijateljskom dijalogu (str. 167—175). Tu nalazimo lijepe misli o našoj ružnoj stvarnosti — o iseljeništvu, i o hercegovačkom pitanju.

Daljnja sredstva obnove su: toleriranje, strpljivo podnošenje drugih i osjećaj za potrebe drugih. Na kraju kao vrhunac, mistični život potpunog uranjanja u more Božje ljubavi i sjedinjenje s Bogom koji duša postiže prolazeći kroz dvanaest etapa kušnji, patnje i bola. Slijede divna poglavlja o Mariji, majci bola i ljubavi, majci čovječanstva i modernog svijeta. Ona je uvijek tamo gdje se rađa novo čovječanstvo da mu dade svoj odgoj, svoje srce i udahne svoju spremnost da Bogu uvijek spremno izriče svoj »fiat«.

Kako treba da izgleda taj novi svijet sestre Marije nalazimo na stranicama 221 do 242. Na preobrazbi svijeta, na stvaranju novog humanizma možemo raditi jedino u suradnji i u jedinstvu s Bogom.

Ovaj prikaz knjige, koja usprkos teških problema koje obrađuje odiše vedrinom i buđi nadu, želimo zaključiti riječima pape Pavla VI koji je prigodom audijencije predsjednika Austrije g. 1971. rekao: »...Čovjek može organizirati zemlju bez Boga, ali bez Boga je konačno može organizirati samo protiv čovjeka. Isključivi humanizam jest neljudski humanizam.« To su riječi Pape (koji je na početku svog pontifikata kao dar nadbiskupa dra F. Franića primio zbirku pjesama sestre Marije) riječi koje bi se mogle staviti kao moto ovoj knjizi eseja.

Juraj KOLARIĆ

SLUŽBA BOŽJA, Liturgijsko-pastoralni list, Makarska, god. XII (1972), br. 1, 2, 3, 4—6, str. 382.

Ako bi netko liturgijsko-pastoralno djelovanje Crkve kod nas u 1972. godini htio prosuditi prema 328 stranica »Službe Božje« — a na to bi imao pravo prema pretenzijama njezina naslova —, dobio bi dojam, kako se to djelovanje sastoji više u jetkim i često pomalo zlobnim polemikama na svim područjima — i liturgijskom i moralnom i organizacionom — negoli u pozitivnom liturgijsko-

-pastoralnom radu. Ton sadržaju tih stranica doista više daju polemički napisi negoli sustavni pozitivni doprinosi na polju liturgijske i pastoralne znanosti ili prakse. Zato ću i ovaj kratki prikaz podijeliti na dva dijela. U prvom (A) ću spomenuti pozitivne doprinose ovoga godišta, a u drugom (B) se osvrnuti na trostruku polemiku što je u njem zauzela mnogo mjesta.

A. Pozitivan doprinos predstavljaju slijedeći radovi:

1. »Devetnica Božiću. Liturgijsko večernje bogoslužje od 16. do 24. prosinca« (3—24) fra Marka Babića. Predgovor te *tekstovi s melodijama* ove slobodno sastavljene Večernje predstavljaju hvale vrijedan pokušaj, da se uobičajena devetnica za Božić liturgijski oblikuje te doprinese ostvarenju želje Crkve da molitva Časoslova postane molitvom svega Božjeg naroda.

2. »Zazivi Duhu Svetom u novom Časoslovu« (221—229) M. Kirigina je *teološko-liturgijska analiza liturgijskih tekstova* Časoslova između Uzašašća i Duhova, koji nam otkrivaju originalno crkveno shvaćanje Pedesetnice, povezanost naime otajstva smrti, uskrснуća, uzašašća i silaska Duha u jedno Vazmeno otajstvo.

3. *Pastoral crkvenih zvanja* zastupljen je zaključcima i dokumentima četiriju međunarodnih kongresa:

— »Zaključci prvog međunarodnog kongresa za crkvena zvanja u modernom svijetu, održanog u Vatikanu 1962. godine« (65—77).

— »Drugi studijski internacionalni (evropski) kongres za duhovna zvanja u Rimu« (77—86).

— »Treći kongres za crkvena zvanja« (262—275).

— »IV kongres nacionalnih ravnatelja i delegata episkopata za crkvena zvanja (Dokumenti i zaključci)« (86—99).

4. *Liturgijski prijevodi* zauzeli su u ovom godištu manje mjesta nego što to zaslužuju. Tek dva članka:

— »Napomene uz hrvatski prijevod molitava novog Rimskog misala« M. Kirigina (116—125) su analiza prijevoda molitava Misala od I Nedjelje došašća do blagdana Gospodinova krštenja i od Pepelnice do Duhova. Vrijedan doprinos konačnoj redakciji hrvatskog Misala.

— »O našim liturgijskim prijevodima« R. Grafenauera (42—48) više

spada u polemiku o liturgijskim prijevodima, inače svojstvenu ovom autoru.

5. Treći svezak ovog godišta (147—213) posvećen je *crkvenom graditeljstvu*. Frane Mihanović daje pod naslovom »Naše poslijeratno crkveno graditeljstvo« pregled i ocjenu (stručno građevinsku, umjetničku i liturgijsko-pastoralnu) svega što je poslije rata izgrađeno, dograđeno ili pregrađeno na području splitske i makarske nadbiskupije. Autor daje na kraju rada i neke sustavne upute o planiranju crkvene gradnje i unutrašnjem uređenju crkava.

U svakom slučaju već kao pregled zaslužuje svaku pohvalu, makar se svi i ne složili sa svakom pojedinom ocjenom.

B. Polemički napisi idu u tri smjera:

1. »Pastoralna fantastika« potpisana s I. (25—42) predstavlja *nekritičan napad* na sve što ne ulazi u autorove koncepcije, koje su pretjerano konzervativne. Rezoniranje o koncelebraciji i pojedinačnom slavljenju Euharistije te o molitvi vjernika i pričesti na ruku odrazuje stav protivan duhu crkvenih dokumenata o tome. To je zaista autorova »fantastika«. Autorov stav prema anketama, osobito onim svećeničkim, upravo je uvredljiv: tretira svećenike kao djecu s kojom se može i poigravati. Nelogično je nadalje od autora pozivati se na slobodu i širinu u Crkvi kad se radi o njegovim stavovima, a nastupati s čvrstim imperativima u ime Boga i Crkve kad se nešto tim stavovima protivi. A skrivati se iza načela »U Crkvu slazi istina odozgor« u najmanju je ruku veoma komotno.

Radi se, dakle, o »fantastičnoj fantastici«, koja listu ne pravi baš dobre reklame.

2. Polemika oko enciklike »*Humanae vitae*« nije ni nas mimoišla i upravo je u SB doživjela kulminaciju. Za razumijevanje navodim najprije nekoliko podataka. Dr Štefan Steiner poslao je 15. rujna 1970. Biskupskoj konferenciji Jugoslavije dopis o pitanju kontracepcije. Nauku toga dopisa kritički je obrađivao dr Jordan Kuničić na seminaru moralne teologije na Bogoslovskom fakultetu u Zagrebu, te je o tome bio ciklostilom umnožen i spis pod naslovom »Neka osporavanja dr Št. Steinera u pitanju kontracepcije«. Kuničić je o tome napisao i članak »Neka

osporavanja u pitanju kontracepcije» u SB XI (1971) 95—99. Steiner je Kuničićeve primjedbe tretirao u članku »Alj sme dr J. Kuničić kritizirati francoske škole» u »Bogoslovnom vestniku» 1971, 92—115 i u članku »Ne na umanjene nego na uzveličanje snage i životvornosti papine enciklike 'Humanae vitae'» u SB XI (1971) 336—353. Ovaj posljednji članak doveo je uredništvo SB u neugodan položaj, o čemu svjedoče dopisi na str. 56—58. Radi potpunosti čitalac mora uzeti u obzir i drugu štampu, osobito »Bogoslovsku smotru« i »Vjesnik nadbiskupije splitske i makarske».

Evo što sadrži iz te polemike ovo godište SB:

— Dopis Nadb. Ordinarijata Split, Š. Ordinarijata Maribor i samog autora dra S. Steinera oko njegovog članka »Ne na umanjene» (56—58).

— »Odgovor dr Steineru« fra Karla Nole (58—63) na gore spomenuti članak »Ne na umanjene...«. To je i prigovor uredništvu SB zbog uvrštenja toga članka.

— »Doktrinalna komisija B. konference Jugoslavije i 'Humanae vitae'« fra Karla Nole (125—130) predstavlja kritiku stava Doktrinalne komisije i njezina predsjednika Nadbiskupa dra Pogačnika.

— »Metoda dr Jordana Kuničića« S. Steinera (244—259) odgovor je autora na Kuničićev članak »Neka 'nova' osporavanja u pitanju kontracepcije» u SB XI (1971) 95—99. Dodana mu je i kratka izjava dra Kuničića o prestanku daljnje polemike s autorom (259—260).

U raspravi je intervenirala i Kongregacija za nauk vjere u Rimu. I to je registrirano:

— »Dopis Msgr Jenka Kongregaciji za nauk vjere i odgovor« (260—262) donosi četiri pitanja što ih je Kongregaciji u vezi sa Steinerovim učenjem postavio Msgr Jenko i odgovor na ta pitanja potpisan od prefekta kard. Franje Šepera.

— »Izjava Doktrinalne komisije« (262): predsjednik Komisije dr J. Pogačnik, ljubljanski nadbiskup, daje izjavu o prihvatanju »Humanae vitae« od strane Komisije te izvještaj o stavu Komisije prema razlaganju dra Steinera na njezinoj sjednici.

Polemika unatoč intervenciji najviše instance nije dovršena.

3. I ovo je godište nastavilo nemilu polemiku o tzv. »hercegovačkom slučaju«. Tu spadaju tri dopisa S, Bošnjaka uredniku SB dru Juri Radiću (49—50), dopis iz kancelarije B. Ordinarijata Mostar s naslovom »Afera oko župa u Hercegovini — činjenice« (50—55).

Dr fra Viktor Nuić svojim dopisom (141—142) osporava točnost navoda jednog Bošnjakovog dopisa, a Bošnjak u dopisu »Osvrt na osvrt« (325—326) ponovno pobija Nuićeve navode.

Polemika očito pokazuje prisutnost tako jake emotivne komponente u cijeloj stvari, da je zaista još uvijek teško očekivati trijezan pristup koji jedini može dovesti do rješavanja. A to treba žaliti.

VZ

ENCYCLOPAEDIA MODERNA, časopis za sintezu znanosti, umjetnosti i društvene prakse. Izdaje: Institut za filozofiju znanosti i mir Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

Fenomen »EM«

Pojava »Encyclopaedie moderne«, časopisa Instituta za filozofiju znanosti i mir Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, znači jedan novum u našoj poratnoj periodici kako u izboru suradnika, tako i u tematici i načinu na koji obrađuje sva dostignuća ljudske znanosti, umjetnosti i društva. Prihvativši rizik da stranice časopisa ponude ljudima »različite naobrazbe, struka, pogleda i pristupa« (iz »Riječi redakcije« u prvom broju časopisa), redakcija časopisa se je upustila u svojevrsnu avanturu i opasnost da se njezina dobronamjernost pokuša krivo tumačiti. Sedma obljetnica »EM« potvrdila je ta strahovanja, ali i vriednost časopisa, njegovu ekumensku širinu, njegov veliki doprinos stvari mira, tolerantnosti i međusobnog sporazumijevanja kao jedinom mogućem putu da se »ukrote snage koje prijete kaosom i uništenjem« (cit. mj.), nitko dobronamjerman ne može i ne smije osporiti.

Vjerska i crkvena problematika na stranicama »EM«

Od dosad objavljenih 20 brojeva »EM«, čak je 14 brojeva donijelo bilo članke, bilo recenzije koje obra-